

А. Ю. Гладченко,

к. е. н., докторант, Національний університет водного господарства та природокористування

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ НА СИСТЕМУ КООРДИНАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ

A. Gladchenko,

postdoctoral student, National University of Water and Environmental Engineering

INFLUENCE OF INTERNATIONAL CORPORATIONS ON THE ECONOMIC EQUALITY COORDINATION SYSTEM

Цілями наукового дослідження є виявлення впливу міжнародних корпорацій на систему координації економічної рівноваги за допомогою генералізації аспектів трансформації економічної системи економічної рівноваги. На основі обґрунтування функціональних вимірів економічної системи в період індустріалізації та глобалізації виявлено якісні характеристики та ступінь впливу акторів новітньої системи координації економічної рівноваги. Доведено, що вплив міжнародних корпорацій на зміст новітньої системи координації глобальної економічної рівноваги посилюється. Результатами дослідження є розробка теоретичної конструкції, яка може бути застосована корпораціями для розробки нових інструментів впливу на зовнішнє середовище та як результат зменшення транзакційних витрат основної діяльності. Цінність представленої статті полягає у переосмисленні закономірностей функціонування ринків товарів і послуг, міжнародних економічних стосунків, економічної, інвестиційної, інноваційної, виробничої, діяльності корпорацій в контексті зниження транзакційних витрат позиціонування.

The objectives of scientific research to identify the influence of international corporations on the system of coordination of economic equilibrium by means of generalization of the aspects of transformation of the economic system of economic equilibrium. Based on the rationale for the functional measurements of the economic system in the period of industrialization and globalization, qualitative characteristics and the degree of influence of the actors of the new system for coordinating economic equilibrium were found. It is proved that the influence of international corporations on the maintenance of a new system of coordination of the global economic equilibrium is growing. The research results are the development of a theoretical design that can be applied by corporations to develop new instruments of influence on the environment and as a result of reducing transaction costs of core activities. The value of the article presented is a rethinking of the regularities in the functioning of the markets for goods and services, international economic relations, economic, investment, innovation, production, and corporate activities in the context of reducing transaction costs of positioning.

Ключові слова: трансформації, глобальна, економічна, система, економічна рівновага, функціональні виміри, взаємодії, механізми, корпорації, вплив, інструменти, ринки.

Key words: transformations, economic system, economic equilibrium, functional dimensions, interactions, mechanisms, corporations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Транзитивність архітектури функціонування ринку товарів і послуг є одним з важливих вимірів діяльності корпорацій. Протягом всього часу розвиток корпоративної діяльності супроводжувався зміною інституцій, що регламентують базові його виміри. На сьогодні світове господарство стикається з історичною дилемою. Вперше за все діяльність корпорацій пов'язана з системою економічних зв'язків, але інститути регулювання світової економіки мають фрагментарний характер. Тим не менш, існує два напрями розвитку інституцій, які пропонують програми і прагнуть їх реалізувати. Одна сторона складається з економістів, представників державних органів, і посадових осіб всередині економічних інститутів, таких як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, і Світової організації торгівлі (СОТ). Інша сторона включає в себе людей, які протестували на за-

сіданні СОТ у Сіетлі, автори книг сумнівів переваг глобалізації для бідних, проблем досягнення добровільного дотримання стандартів праці та екологічних стандартів. Пропозиції та стратегії цих двох "інституцій" можна розглядати як систему регулювання світової економіки, бо на сьогодні відсутня більш організована система.

Тим не менше, люди, які протестували проти Світової організації торгівлі в Сіетлі і в інших місцях стурбовані тим, що було названо "гонка на дно". Країни прагнуть привернути увагу корпорацій для залучення іноземних інвестицій, створення робочих місць і податкових надходжень, водночас вони часто змушені конкурувати за іноземні інвестиції з іншими країнами, які мають менш обмежувальні трудові та екологічні стандарти. Міжнародні корпорації, часто вибирають для розміщення своїх операцій країни з менш обмежувальною

політикою. Страх протестуючих у тому, що зниження трудових і екологічних стандартів буде спостерігатися по всьому світу. Вони відчувають, що економіка керується в першу чергу бажанням корпорацій знизити торговельні бар'єри, створити стимули для країн організувати капітали та людські ресурси шляхом видалення або ослаблення правил. Тому надзвичайно важливою як для України, так і для будь-якої країни є обґрунтована орієнтація організаційно-правових та економічних форм діяльності корпорацій щодо напряду інтеграції у світове інституційне середовище. Таким чином, практичний інтерес і теоретичну цінність становить визначення етапів розвитку економічної системи координації ринків товарів та обґрунтування тих інституцій, які на сьогодні мають реальний вплив на економічні форми діяльності корпорацій та формують економічну рівновагу в національних економіках.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Систематизація наукових поглядів з обраної проблематики дає змогу стверджувати, що достатня кількість визначних економістів так чи інакше акцентували увагу у своїх працях на проблемах авторського дослідження, досить назвати імена: А. Сміта [9, с. 54], Д. Рікардо [6, с. 53], Т.Р. Мальтуса [2, с. 43—53], Д.С. Милля [5, с. 31], Й. Д.М. Кейнса [1, с. 23], П. Самуельсона [8, с. 42], Д. Медоуза [4, с. 43].

ЦІЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однак слід визнати, що наукові підходи, які акцентують увагу на визначенні тих інституцій, які на сьогодні мають реальний вплив на економічні форми діяльності корпорацій та формують економічну рівновагу в національних економіках, носять фрагментарний характер. Тому ключовим аспектом авторської статті є генералізація аспектів трансформації економічної системи економічної рівноваги на основі обґрунтування функціональних вимірів діяльності корпорацій.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналізуючи узагальнення основних етапів розвитку економічної системи координації економічної рівноваги, слід підкреслити, що формування міжнародних координуючих інституцій пов'язані з економічними формами діяльності корпорацій. Зародження економічної системи координації економічної рівноваги відбулося в період новітньої епохи, коли Великобританія стала двигуном зростання світової економіки під час промислової революції між 1820 і 1890 рр. Слід відзначити, що нині існуюча інституційна система координації економічної рівноваги стала прообразом національних моделей країн першого світу. Перший етап становлення системи координації економічної рівноваги є становлення країн регіонів, тобто основних суб'єктів торгових відносин, що потім і сформували систему регламентації діяльності корпорацій згідно зі своїм баченням. Технологія дала потужний імпульс зусиллям індустріалізації та її країнам послідовникам в Європі і заморських територій. Промислова революція була поштовхом до застосування науки технології, яка була необхідна для сучасного економічного зростання. Як раз в той час і була сформовані передумови глобальної економіки і глобальної фінансової системи, що базувалися на істотному міжконтинентальному капіталі корпорацій, переміщенні населення, міжнародній моделі спеціалізації у виробництві і торгівлі. Глобальний економічний порядок в епоху промислової революції був загалом ліберальним. Основний ефект промислової революції на світову економіку базувався на тому, щоб забезпечити зв'язок європейських корпорацій і корпорацій нового світу у додатковій моделі розвитку, на основі передачі змін у колоніях за кордоном. Промислова технологія різко знизила вартість харчових продуктів і сировини з колоній країн Європи [1; 2]. Ці нововведення дозволи-

ли розвивати нову модель діяльності корпорацій, яка акцентувала увагу на міжнародній спеціалізації торгівлі та виробництва. Географічне розширення, міжнародна торгівля, міжнародна міграція, і рух капіталу в заморських колоніях значно прискорились. Промислова революція також призвела до істотного збільшення економічної диференціації між корпораціями. Напередодні промислової революції, відношення доходу на душу населення в середньому між найбільш розвиненими країнами та колоніями було не суттєвим. Проте з розвитком технологій міжнародного фінансового ринку та корпоративної експансії цей показник збільшився, що в кінцевому підсумку призвело до роздвоєння світу на набір розвинених індустріальних країн, з одного боку, і набір маргінальних колоній з сільськогосподарською структурою ВВП — з іншого [10].

Не всі з нинішніх країн ОЕСР пройшли по шляху промислової революції одночасно. Вони почали в різний час, і прогресували на різних швидкостях. У теорії застосування нових технологій було відкрито для всіх країн Європи. Але, по факту, корпорації, які змогли скористатися потенціалом для довгострокового економічного зростання, на базі нової інституційної системи світового господарства було не так багато. Проте в саме в цей час сформувалася ієрархічна система суспільно економічних зв'язків між корпораціями мета країн та маргінальними колоніями. Відмінності в національних інвестиційних ставках були тісно пов'язані зі швидкістю дифузії технологій промислової революції як серед регіонів всередині країн, так і між країнами. Проте це був не єдиний фактор, що впливав на розвиток системи економічної рівноваги. Слід відзначити, що промислова революція була досить капітаоемним процесом, про що свідчить історія економічної думки, приріст внутрішніх інвестицій у провідні країни Європи сповільнився, технологічне лідерство зменшилось, і вони в кінцевому підсумку були обігнані більш динамічними країнами, та економічне лідерство перейшло з Великобританії в США з 1890 р. [5; 9]. Основними інституціями, що сформувалися під час цього періоду став фондовий ринок, який став катализатором становлення мета корпорацій, що стали прообразом новітніх ТНК. Загалом функціональні виміри елементів економічної системи та економічні форми діяльності корпорацій в період індустріалізації представлено на рисунку 1.

Слід відзначити, що в період індустріалізації ринки товарів та послуг мали досить розгалужену систему між певними монархіями, що формувалися протягом століть. Виміри елементів економічної системи в період індустріалізації мали лінійний характер. Так у цей період економічна рівновага забезпечувалася через двосторонні відносини монопольних корпорацій могутніх імперій на базі таких сфер, як інвестиційні та торгові потоки, що було можливим за не високого рівня диверсифікації експортної номенклатури та міжнародної валютної системи золотого стандарту. Проте така система протрималася не довго.

На нашу думку, подальші трансформації діяльності корпорацій пов'язані з економічними умовами між основними гегемонами. Так, відсутність платформи для вирішення як політичних, так і економічних спорів призвела до переформатування світового порядку в період Другої світової війни. Разом з цим технологічна складова також зіграла ключову роль. Національні економічні системи з розвитком технологічних перетворень стали мати змогу не залежати від економічно розвинених центрів Європи та США. Так, у період індустріалізації та аграрної суспільно-економічної формації системоутворюючими факторами діяльності корпорацій були матеріальні ресурси, тому території, у яких не було статусу імперії, не мали змогу розвивати власні інституції національної економічної самоідентичності.

На противагу вищезазначеному в період 50-х роках все докорінно змінилося завдяки новому техноло-

гічному укладу. Так, у цей період зародився процес так званої транснаціоналізації, що, нашу думку, базується на саме вірусному розповсюдженні технологій, роблячи всі існуючі види бар'єрів не ефективними. В цей період стираються рамки національних економік та гегемоній у своєму звичайному вигляді. Цей процес докорінно змінив архітектуру системи економічної рівноваги. Для обґрунтування релевантних інституцій щодо проблематики новітньої системи економічної рівноваги насамперед слід обґрунтувати, які саме зміни сталися у структурі економічних відносин, інструментах взаємодії та параметрах системи економіки. Вищезазначені питання кристалізуються у самому понятті транснаціоналізації. Так, якщо сто років тому світ складався з десятка імперій, що конфліктували тільки за ресурси за допомогою держаних корпоративних монополій, то на сьогодні світова економіка складається з більш ніж 150 незалежних країн, які мають суверенітет, а відносини мають он-лайн характер, що базуються на діяльності не стільки національних економік стільки на взаємодії міжнародних корпорацій, регіональних інтеграційних угруповань та міжнародних організацій. Слід підкреслити, що взаємодія складових системи координації економічної рівноваги досить ускладнилась. На сьогодні немає цілісної системи, яка б забезпечувала достатній рівень результативності, про що свідчать світові економічні кризи та диспропорції на товарних та фінансових ринках. Разом з тим авторський аналіз виявив [5; 7; 10—12], що інститути з часом можуть еволюціонувати в напрямку, регульованому акцентами міжнародної ринкової економіки. Слід підкреслити, що для регламентації економічної рівноваги новітньої економіки не до-

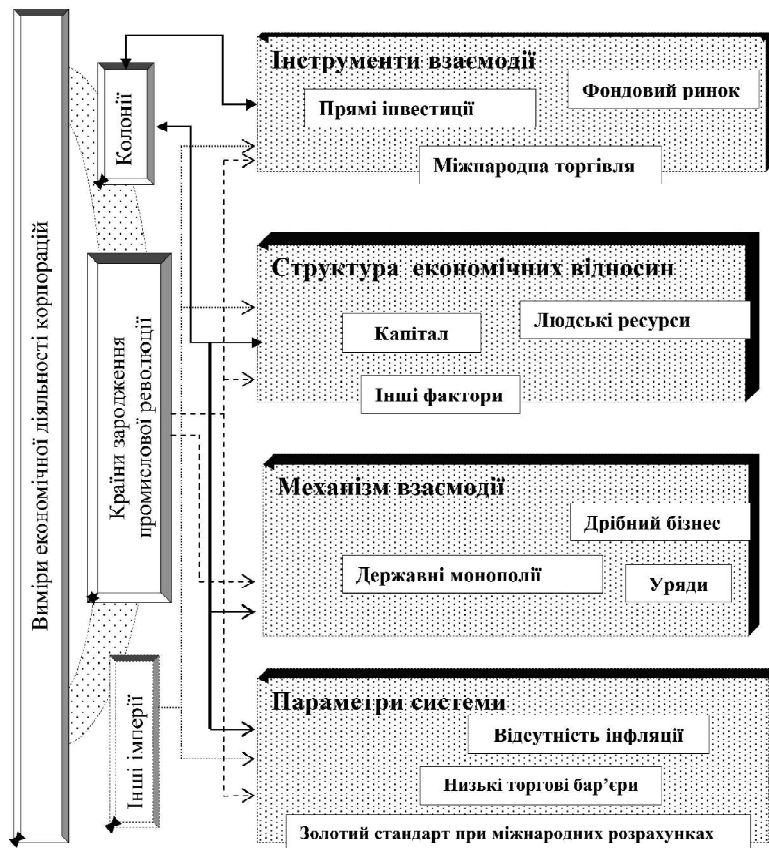

Рис. 1. Функціональні виміри елементів економічної системи та форми діяльності корпорацій в період індустріалізації

Джерело: [7; 4; 12].

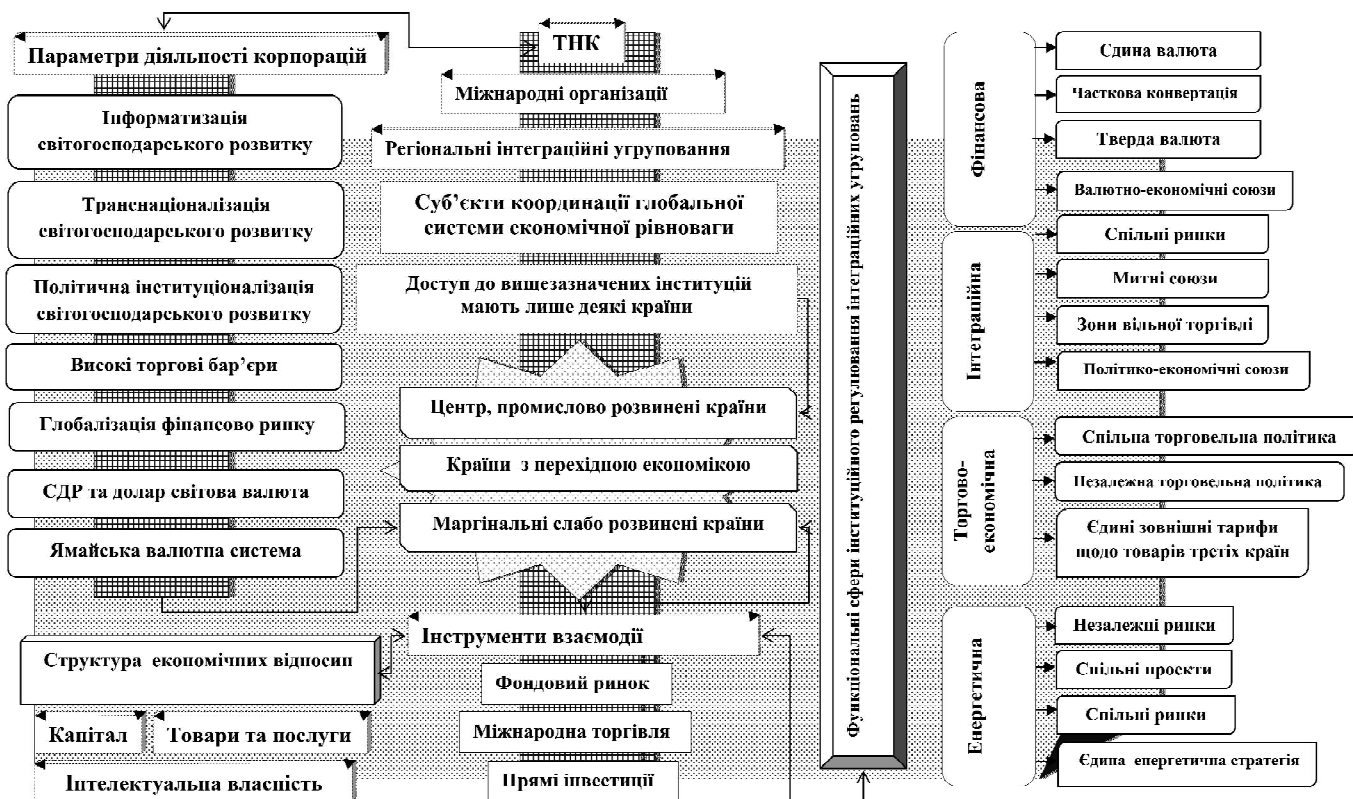

Рис. 2. Структурно-логічна схема взаємодії складових системи координації економічної рівноваги в умовах транснаціоналізації

Джерело: [10—12].

статньо існуючих інституцій. Необхідні інституції не існують на глобальному рівні, вони існують лише в декількох країнах. Нині Організація Об'єднаних Націй не призначена для координації економічної рівноваги, однак є значний інтерес по всьому світу в її становленні як системи координації економічної рівноваги. На нашу думку, новітня діяльність корпорацій має більш високий рівень впливу на економічні процеси і змушує країни формувати наднаціональні інститути. Загалом структурно-логічну схему взаємодії складових системи координації економічної рівноваги в умовах транснаціоналізації представлено на рисунку 1.

Сьогодні ми можемо спостерігати досить важливий і небезпечний тренд. Діяльність корпорацій у порівнянні з державами має виключно ефективність у позиціонуванні. Тобто в новітній час міжнародні корпорації можуть диктувати свої умови деяким приймаючим країнам. Єдиним заходом для захисту від такого впливу інтеграція механізмів державного управління до міжнародних та глобальних інституцій, що забезпечують доступ національних урядів до інструментів стабілізації економіки нової формації у вигляді доступу до фінансових ресурсів Міжнародного Валютного Фонду, чи лобювання у вирішення торгових суперечок у СОТ.

ВИСНОВКИ

Отже, в процесі генералізації аспектів трансформації економічної системи економічної рівноваги на основі обґрунтування функціональних вимірів діяльності корпорацій, слід зробити ряд висновків які характеризуються науковою новизною. Доведено, що на сьогодні основними акторами в економіці є не стільки національні економіки, скільки міжнародні корпорації, міжнародні організації, регіональні інтеграційні угруповання. Перш за все з посиленням лібералізації торгових та економічних відносин між країнами міжнародні корпорації, почавши з захоплення колоній, швидко захопили владу і в своїх власних країнах. Чому влада цих країн і не особливо перешкождала, оскільки вони вже мали свою частку в корпораціях і прямий інтерес в успіху цих корпорацій. Вплив на національну економіку загалом та економічну рівновагу зокрема безпрецедентний, так, наприклад завдяки маніпуляціям на біржах корпорації здатні впливати на інфляційні процеси в окремих економіках зокрема та і на ВВП у цілому.

Слід також підкреслити, що в результаті авторського аналізу можна стверджувати, що в процесі формування новітньої системи координації економічної рівноваги корпорації посідають перше місце. Так як в період з 60—70 років саме розквіт міжнародних корпорацій був каталізатором регіональних інтеграційних процесів, що мають завершений характер у новітніх умовах. Це пояснюється саме завдяки становленню корпоративної структури в цілому як системи, як альтернативної системи державного управління, яка з огляду на останню має більший рівень ефективності. Незаперечним фактом цього є функціонування Світової Організації Торгівлі, Світового Банку та інших інституцій, які, лобюючи регіональні економічні інтереси, формують економічний ландшафт національних економік та змінюють уявлення про новітні методи державного управління та їх результативність.

Література:

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. — М.: ГелиосАРВ, 2002. — 352 с.
2. Мальтус Т. Опыт закона о народонаселении [Электронный ресурс] / Т. Мальтус. — Режим доступа: <http://demoscope.ru/weekly/knigi/maltus/maltus.html>
3. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. второй. — Кн. 2: Процесс производства капитала. — М.: Политиздат. — 1983. — 3883 с.

4. Медоуз Д. Пределы роста. 30 лет спустя [Электронный ресурс] / Д. Медоуз. — Режим доступа: http://ecorussia.info/ru/ecopedia/donella-medouz-predely-rosta#paragraph_3503

5. Милль Дж.С. Основы политической экономии / Пер. с англ. / Дж.С. Милль // Собр. соч. в 3 т. — М.: Прогресс, 1980. — Т. 2. — 480 с.

6. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо // Собр. соч. в 5 т. — М.: Госполитиздат, 1995. — Т. 1. — 360 с.

7. Рокоча В.В. Економічні інтереси та цінності як системоутворюючий елемент національної економічної безпеки [Електронний ресурс] / В.В. Рокоча // Вчені записки університету "КРОК". Серія: Економіка. — 2014. — Вип. 36. — С. 28—36.

8. Самуельсон П. Экономика / П. Самуельсон // Собр. соч.: в 2 т. — М.: МГП Алгон ВНИИСИ, 1992. — Т. 2. — 413 с.

9. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. — М.: Изд-во "Соцэкгиз", 1962. — 684 с.

10. Сорос Д. Эпоха ошибок. Мир на пороге глобального кризиса / Д. Сорос. — Издательство: Юнайтед Пресс, 2014. — 435 с.

11. Foresight 2020: Economic, industry and corporate trends. A report from the Economist Intelligence Unit sponsored by Cisco Systems [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://graphics.eiu.com/files/ad_pdfs/eiuForesight2020_WP.pdf

12. The official site. The International Monetary Fund [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.imf.org/external/country/index.htm>

References:

1. Kejns, Dzh. M. (2002), Obshhaja teorija zanjatosti, procenta i deneg [General Theory of Employment, Interest and Money], Helios ARV, Moscow, Russia.

2. Mal'tus, T (1996), "An Essay on the Principle of Population", available at: <http://demoscope.ru/weekly/knigi/maltus/maltus.html> (Accessed 20 July 2018).

3. Marks, K. (1983), Kritika politicheskoy jekonomii. Tom vtoroj, kniga 2: process proizvodstva kapitala [Critique of Political Economy. Volume Two, Book 2: The production process of capital], Politizdat, Moscow, Russia.

4. Medouz, D. (2002), "Meadows, Limits to Growth. 30 years later", available at: http://ecorussia.info/ru/ecopedia/donella-medouz-predely-rosta#paragraph_3503 (Accessed 20 July 2018).

5. Mill', Dzh.S. (1980), Osnovy politicheskoy jekonomii [Principles of Political Economy], Progress, Moscow, Russia.

6. Rikardo, D. (1995), Nachala politicheskoy jekonomii i nalogovogo oblozhenija [Principles of Political Economy and Taxation], Gospolitizdat, Moscow, Russia.

7. Rokocha, V. V. (2014), "Economic interests and values as a system-forming element of national economic security", Vcheni zapiski universitetu "KROK". Serija : Ekonomika, vol. 36, pp. 28—36.

8. Samuel'son P. (1992), Ekonomika [Economics], MGP Algon VNIISI, Moscow, Russia.

9. Smit, A. (1962), Issledovanie o prirode i prichinah bogatstva narodov [The Wealth of Nations], Izd-vo "Socjkgiz" Kyiv, Ukraine.

10. Soros, D. (2014), Jepoha oshibok. Mir na poroge global'nogo krizisa [The era of errors. World on the brink of a global crisis], Junajted Press, Kyiv, Ukraine.

11. Economist Intelligence Unit (2014), "Foresight 2020: Economic, industry and corporate trends", available at: http://graphics.eiu.com/files/ad_pdfs/eiuForesight-2020_WP.pdf (Accessed 20 July 2018).

12. The International Monetary Fund (2014), available at: <http://www.imf.org/external/country/index.htm> (Accessed 20 July 2018).

Стаття надійшла до редакції 24.07.2018 р.